אוצר מדרשים — ספר הישר

ספר הישר: כולל סיפורים ומעשיות בסדר התורה אשר קרו מימות אדם הראשון עד אחר יציאת מצרים, וקצת סיפורים מספר במדבר ודברים ויהושע עד ימי השופטים.

יש מהקדמונים קורין לו דברי הימים הארוך, ולפי דברי ההקדמה לספר הזה הוא מיתר הפליטה של ספרים הגנוזים בירושלם בזמן החורבן שהובאו לאשביליא בספרד. ונמצאו מהספר הזה י"ב העתקות, ונקרא ספר הישר לפי שכל דבריו הם על הסדר כמו המאורעות כמו שהיו בעולם בהקדמה ובאיחור, דבר דבר על מקומו ובזמנו, ואולם רוב האנשים רגילים לקרותו ספר תולדות אדם. לפי בעל ההקדמה היו קוראין בספרד בליל פסח אחר ההגדה ענין יציאת מצרים מספר הישר. והולך וחושב י"ג תעליות של הספר הזה, וביניהם "שכל דורש שידרוש ברבים יביא ממנו הענינים בדרוש מה שלא פירשו המפרשים ובזה ימשך לב השומעים לדבריו, ועוד שכל הסוחרים והולכי דרכים שאין להם פנאי לתורה יקראו בו ויקבלו שכרם, כי בו שכר הנפש ותענוג הגוף שישמע דברים מחודשים שלא נכתבו בשום ספר, ומזה יתבונן האדם לדעת השי"ת ולדבקה בו".

הספר מיוחס ליוסף בן גוריון הכהן (כרמולי בזכרונות לב"י לשנת תר"ט סי' 19), ויש שחשבו שהוא ספר הישר שנזכר ביהושע מפני שמובא בו השירה המתחלת "אז ידבר יהושע את השירה הזאת ביום תת ה' את האמורי לפני יהושע" וכו', וכן חשב המעתיק האנגלי טהומאס איליוו שהוציאו לאור בלונדון בשנת 1750 בשם The Book of Yashar ואומר כי הוא ספר הישר הנזכר בכה"ק. אך כנראה נתחבר ספר הישר במאה חתשיעית או העשירית בזמן הגאונים. המקורות שמהם שאב המחבר הם מדרשות חז"ל ספר יוסיפון, והגדות הערביים, גם ספור ויסעו (ע"ע) נמצא בו.

ספר הישר נדפס ראשונה בניאפולי בשנת שי"ב ואח"כ בדפוסים שונים. ר' יוסף ב"ר שמואל הקטן מרבני ליוורנו מבאר בו דברים קשי ההבנה, ונעתק ללשון אשכנזית ע"י ר' יעקב ב"ר ירמיה מתתיהו הלוי וקרא לו תם וישר, ובסוף כל פרשה נשנה הקצור והמוסר היוצא ממנה, ובסופו קצת מעשיות מס' יוחסין וס' חרדים ותפלות ותחנות בל"א ועם ציורים יפים פפד"מ תס"ו. ונעתק גם ללשון רומית ע"י י"ג אביכט בשם Libro Recti ועוד הפעם לאנגלית ע"י מ"מ נח בנויארק 1840, וגם ללשונות אחרות. ע"ע ישר באוצר ישראל.